

سفر رئیسی به پکن در بهمن ۱۴۰۱ منجر به امضای ۲۰ سند همکاری در زمینه‌های مدیریت بحران، فناوری اطلاعات، تجارت و میراث‌فرهنگی شد.

این اسناد، مبادلات تجاری ایران و چین را به حدود ۳ میلیارد دلار رساند. در حوزه روسیه، دو سفر رئیسی به مسکو در سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۲، به تقویت همکاری‌ها در زمینه‌های انرژی، بانکی، ترانزیت و امنیتی منجر شد.

رئیس در دیدار با ولادیمیر پوتین در سال ۱۴۰۲ بر ضرورت توقف بمباران غزه تأکید کرد و پوتین از افزایش حجم مبادلات اقتصادی به ۵ میلیارد دلار خبر داد. این روابط نه‌تنها به ایران کمک کرد تا تحریم‌های غرب را دور بزند، بلکه جایگاه آن را در معادلات جهانی تقویت کرد. همکاری‌های علمی و کشاورزی، از جمله پروژه‌های مشترک در حوزه فناوری‌های پیشرفته، نشان‌دهنده عمق این روابط بود. این تعاملات که در چارچوب سازمان‌های بریکس و شانگهای تقویت شد، به ایران امکان داد تا بکلیه‌بر شرکای شرقی، از فشارهای اقتصادی غرب بکاهد و قدرت چانه‌زنی خود را افزایش دهد.

دولت سیزدهم با فاصله گرفتن از سیاست‌های تک‌ساختی گذشته، رویکردی چندجانبه و متوازن را در پیش گرفت. این رویکرد با تمرکز بر «نگاه به شرق» و تقویت روابط با کشورهای غیرغربی، ایران را در برابر تحریم‌های غرب مقاوم‌تر کرد و قدرت چانه‌زنی آن را در معادلات جهانی افزایش داد. یکی از برجسته‌ترین دستاوردهای دستگاه دیپلماسی، عضویت کامل ایران در «سازمان همکاری شانگهای» و «گروه بریکس» بود. ایران در سال ۲۰۲۱ به‌عنوان عضو کامل سازمان همکاری شانگهای پذیرفته شد و در سال ۲۰۲۴ رسماً به بریکس (برزیل، روسیه، هند، چین و آفریقای جنوبی) پیوست. بریکس با هدف ایجاد مصونیت در برابر تکانه‌های اقتصادی غرب و کاهش هژمونی دلار شکل گرفت. تأسیس «بانک توسعه نوین» بریکس و تلاش برای دلارزدایی از مبادلات تجاری، از مزایای کلیدی این گروه برای ایران است. موقعیت جغرافیایی بی‌نظیر، منابع سرشار انرژی و اراده قوی ایران برای حفظ استقلال، عضویت در بریکس را به یک موفقیت استراتژیک تبدیل کرد. عضویت در سازمان همکاری شانگهای نیز ایران را به‌عنوان نهمین عضو اصلی در جایگاهی قرار داد که می‌تواند افق‌های جدیدی از همکاری منطقه‌ای ایجاد کند. رئیسی در بیست‌وسومین نشست سران این سازمان، بر ظرفیت تمدنی کشورهای عضو برای وحدت و صلح‌سازی تأکید کرد. سفرهای مکرر رئیسی به تاجیکستان، ترکمنستان، و ازبکستان و امضای اسناد همکاری در حوزه‌های انرژی، ترانزیت و تجارت، نشان‌دهنده اهمیت این سازمان برای دولت سیزدهم بود.

دولت سیزدهم با تقویت روابط با چین و روسیه، به‌عنوان دو قدرت کلیدی شرقی، گام‌های بلندی در راستای سیاست «نگاه به شرق» برداشت.

احیای مذاکرات هسته‌ای با حفظ منافع ملی

امیر عبداللّه‌یان با پیوندادن میدان و دیپلماسی، گروه‌های داخلی سیاست خارجی را باز کرد و هماهنگی بی‌سابقه‌ای میان نهادهای سیاسی، اقتصادی و امنیتی ایجاد نمود. او در حوزه منطقه‌ای، به‌ویژه در جریان جنگ غزه، دیپلماسی فعالی را دنبال کرد. در هفت ماه پایانی عمر خود، رایشی‌های مستمری با همتایان منطقه‌ای و رهبران جریان مقاومت انجام داد تا آتش بس در غزه برقرار شود.

دیدارهای او با مقامات عمان، یمن و دیگر کشورها و همچنین رایشی‌های تلفنی مستمر، نشان‌دهنده تعهد او به کاهش تنش‌ها و حمایت از جبهه مقاومت بسود. عملیات وعده صادق هم که با اثرگذاری وزارت امور خارجه هم در حوزه دیپلماسی و هم در میدان با موفقیت انجام شد، نمونه‌ای از هم‌افزایی این دو عرصه بود.

دولت سیزدهم سعی کرد مذاکرات هسته‌ای را از «موضع عزت» دنبال کند و از گریززدن اقتصاد کشور به نتایج این مذاکرات جلوگیری کرد. رئیسی در گفت‌وگویی تأکید کرد که مذاکرات مستقیم با آمریکایی فایده است و بر لزوم تضمین برای لغو تحریم‌ها اصرار داشت.

او از تناقض سیاست‌های آمریکا در وضع تحریم‌های جدید همزمان با مذاکرات انتقاد کرد و خواستار اعتمادسازی از سوی غرب شد. با وجود تلاش‌های ایران برای احیای مذاکرات هسته‌ای، اختلافات با آمریکا و طرف‌های اروپایی بر سر جزئیات و به‌پایان رسیدن زود هنگام عمر دولت، مانع از توافق کامل شد.

«جوزپ بورل» مسئول سیاست خارجی سابق اتحادیه اروپا، از فاصله گرفتن مواضع طرفین ابراز نگرانی کرد، اما ناصر کنعانی تأکید داشت که پاسخ ایران به پیشنهادات اتحادیه اروپا سازنده و شفاف بوده و در صورت وجود اراده سیاسی متقابل، امکان توافق در کوتاه‌مدت وجود دارد.

حرکت در لبه دیپلماسی ومیدان

حسین امیرعبداللّه‌یان، باتجربه‌قابل توجه در حوزه منطقه‌ای و ویژگی‌های شخصیتی مانند مشورت‌پذیری و سعه‌صدر، نقش بی‌بدیلی در پیشبرد سیاست خارجی دولت سیزدهم ایفا کرد.

انتخاب او با ۲۷۰ رأی موافق از مجلس یازدهم، نشان‌دهنده مقبولیت قابل توجه او بود.

پیوندندان اقتصاد کشور به مذاکرات هسته‌ای

دولت سیزدهم با تأکید بر عدم وابستگی اقتصاد به مذاکرات هسته‌ای، سیاست خارجی را به ابزاری برای تقویت خودکفایی و استقلال اقتصادی تبدیل کرد. رئیسی در سخنرانی خود در نمایشگاه توانمندی‌های صادراتی ایران (Iran Expo 2023) تأکید کرد که «فعالیت‌های اقتصادی به مذاکرات گره نخورده» و «مذاکرات از موضع عزت دنبال می‌شود». او با اشاره به شکست «فشار حداکثری» آمریکا، از دستاوردهای ایران در دور زدن تحریم‌ها سخن گفت. در ادامه هم مراودات تجاری با آفریقا تقویت شد و قراردادهای سوآپ گازی با ترکمنستان و خط لوله صلح با پاکستان به امضا رسید.

سفرهای رئیسی به کنیا، اوگاندا، زیمبابوه و سریلانکا و افتتاح پروژه‌های بزرگ مانند سسد و نیروگاه اوماوایا در سریلانکا، زمینه را برای توسعه صادرات خدمات فنی – مهندسی ایران فراهم کرد و در عین پیگیری مذاکرات هسته‌ای، مبادلات تجاری با چین و روسیه هم به میزان قابل توجهی افزایش پیدا کرد.

۲۸ سفر خارجی در ۳۴ ماه

رئیس در ۳۴ ماه ریاست جمهوری خود، ۲۸ سفر خارجی به ۲۳ کشور انجام داد که نشان‌دهنده تحرک دیپلماتیک پررنگ در طول

مروری بر سیاست خارجی چندجانبهٔ دولت سیزدهم با هدایت شهیدان سید ابراهیم رئیسی و حسین امیرعبداللّه‌یان

دیپلماسی

عقلانیت انقلابی

علی ملکی خبرنگار گروه سیاست

موتور دستگاه دیپلماسی و سیاست خارجی دولت سیزدهم در شرایطی روشن شد که ایران با چالش‌های مهمی مواجه بود. تحریم‌های شدید آمریکا تحت سیاست «فشار حداکثری»، تنش‌های منطقه‌ای و تأثیرات اقتصادی همه‌گیری کرونا. در این میان، تجربه دولت پیشین که سیاست خارجی را عمدتاً به مذاکرات هسته‌ای گره زده و کشور را در حالت انتظار و تعلیق قرار داده بود، درس عبرتی برای دولت رئیسی بود. این

تقویت سیاست همسایگی و تنش‌زدایی با عربستان

دولت سیزدهم با سیاست اولویت‌دادن به کشورهای همسایه، روابط ایران با کشورهای منطقه و همسایگان ۱۵گانه را به سطح جدیدی ارتقا داد. این رویکرد نه‌تنها به کاهش تنش‌های منطقه‌ای کمک کرد، بلکه جایگاه ایران را به‌عنوان یک قدرت تأثیرگذار در خاور میانه و خلیج فارس تثبیت کرد. یکی از مهم‌ترین دستاوردهای دولت سیزدهم، احیای روابط دیپلماتیک با عربستان سعودی پس از هفت سال قطع ارتباط بود. در ۱۹ اسفند ۱۴۰۱، با میانجیگری چین و در جریان مذاکرات فشرده میان «علی شمخانی» دبیر وقت شورای عالی امنیت ملی و «مساعبد بن محمد العیّان» مشاور امنیت ملی عربستان سعودی دو کشور توافق کردند روابط خود را از سرسر بگیرند. این توافق به بازگشایی سفارتخانه‌ها، تبادل سفرا و ارتقای سطح همکاری‌های دو جانبه منجر شد. شش ماه پس از این توافق، دیدار حسین امیرعبداللّه‌یان با محمد بن سلمان، ولیعهد عربستان در جده، نقطه عطفی در روابط دو کشور بود. این دیدار که بالاترین سطح تعامل دیپلماتیک پس از سال‌ها تنش محسوب می‌شد، نشان‌دهنده عزم دو طرف برای تنش‌زدایی و همکاری بود. اندیشکده شورای آتلانتیک این تحول را «فصل جدیدی در روابط دو جانبه» توصیف کرد و آن را گامی در جهت کاهش تأثیر فشارهای غرب بر ایران دانست. توافق ایران و عربستان همچنین به فعال‌سازی مجدد توافق‌نامه همکاری امنیتی سال ۲۰۰۱ منجر شد. تا میانه‌های سال ۲۰۲۳، تجارت دو جانبه با صادرات

بازگشت به رابطه با مصر، بحرین و...

دولت سیزدهم گام‌های مهمی برای احیای روابط با مصر و بحرین نیز برداشت. ایران و مصر نقشه‌راهی برای گسترش روابط تدوین کردند و رایشی‌ها میان مقامات دو کشور شکل گرفت. رئیس جمهور مصر از اولین سران کشورهای عربی بود که شهادت رئیسی و امیرعبداللّه‌یان را تسلیت گفت و وزیر خارجه خود را به تهران اعزام کرد. اظهارات «حمد بن عیسی آل خلیفه» پادشاه بحرین در دیدار با ولادیمیر پوتین در مسکو، مبنی بر نبود دلیلی برای به تعویق انداختن عادی‌سازی روابط با ایران هم نشان‌دهنده پیشرفت در این حوزه بود. علاوه بر این، دولت سیزدهم روابط با کویت، امارات متحده عربی و کشورهای آفریقایی مانند لیبی، سودان، جیبوتی و مالدیو را تقویت کرد. مدیریت موفقیت‌آمیز اختلافات با دولت افغانستان، جمهوری آذربایجان و اقلیم کردستان عراق، حل و فصل مسئله گازی با ترکمنستان و پیشبرد خط لوله صلح با پاکستان، از دیگر دستاوردهای این دولت بود. سفر رئیسی به پاکستان در اردیبهشت ۱۴۰۳ و امضای هشت سند همکاری با چشم‌انداز تجارت ۱۰ میلیارد دلاری هم نمونه‌ای از این تلاش‌ها بود.

دولت سیزدهم در راستای سیاست همسایگی، روابط با امارات متحده عربی را نیز به مسطح جدیدی ارتقا داد. این تحول که در چهارچوب استراتژی «نخست همسایگان» شهید رئیسی انجام شد، به کاهش تنش‌ها در خلیج فارس کمک کرد و زمینه را برای همکاری‌های اقتصادی و امنیتی فراهم کرد. همچنین بهبود روابط با کویت و حل و فصل اختلافات با دولت افغانستان و اقلیم کردستان

کنند، بی‌درنگ به صحنه می‌آیند. این رویداد همچنین نمایانگر اعتماد عمومی به مدیران خدمتگزار بود؛ اعتمادی که سرمایه‌ای بی‌بدیل برای نظام جمهوری اسلامی محسوب می‌شود.

تأکید رهبر انقلاب بر واژه «نصاب تازه» در توصیف خدمتگزاری شهید رئیسی، معنای خاصی دارد. رئیسی، تنها رئیس جمهوری بر تارلاش نبود؛ او معیار جدیدی برای مسئولیت‌پذیری و وفاداری به مردم تعریف کرد. حجم کار، کیفیت حضور، پیگیری شبانه‌روزی و بی‌انتصابی به رفاه شخصی، مؤلفه‌هایی بود که در رفتار و گفتار او به‌وضوح دیده شد. وقتی او می‌گفت «ما برای انجام وظیفه آمده‌ایم، نه برای کسب قدرت»، و واقع مدل جدیدی از حکمرانی را عرضه می‌کرد؛ مدلی که مبنایا بر خدمت بی‌منت و نه قدرت‌نمایی و ریاکاری، استوار می‌ساخت. نکته مهم دیگر در تحلیل این سخنان ترکیب موفق رئیسی از اقتدار و کرامت بود. رهبر انقلاب با وضوح اعلام کردند که رئیسی در برابر دشمن مرزبندی روشن داشت و به لبخند‌های فریبکارانه اعتماد نمی‌کرد، اما در برابر منتقدان و مخالفانش با ادب و بزرگواری رفتار

تجسم حکمرانی انقلابی در سپهر جمهوریت

بزنگاه، نظام جمهوری اسلامی بار دیگر توانست بلوغ خود را به نمایش بگذارد. مدیریت آرام بحران، حفظ ثبات سیاسی و ادامه روند امور اجرایی کشور نشان داد که نظام بر خاسته از مردم حتی در سخت‌ترین لحظات نیز از درون خود بازتولید می‌شود و انسجام ملی را حفظ می‌کند. این پایداری حاصل اعتماد عمومی به رهبری، ساختار مستحکم قانونی و تجربه انباشته نظام در مواجهه با بحران‌هاست. رهبر انقلاب در پایان سخنان خود با نگاهی امیدوارانه شهادت آیت‌الله رئیسی را مایه برکت دانستند و تأکید کردند که باید از این حادثه الهام گرفت. این فراز، نقطه عزیمت تحلیل ما نیز است. اکنون دیگر شهادت رئیسی، تنها یک فقدان نیست؛ بلکه فرصتی برای بازگشت به معیارهای اصیل انقلاب است. فرصتی برای اصلاح نگاه‌مدیران، تجدید عهد با مردم و بازتعریف نسبت قدرت و خدمت‌دست. به بیان دیگر شهید رئیسی اگرچه رفت، اما میراث فکری و عملی او در دل و ذهن ملت باقی خواهد ماند. مردی که جمهوریت را نه در شعار، بلکه در میدان‌های خدمت معنا کرد، امروز به الگویی زنده برای حکمرانی تراز انقلاب بدل شده‌است.